

Araştırma Makalesi/Research Article

Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi, 89, 9-24.

Hadrianopolis Antik Kenti ve Çevresinden Tarih Öncesi Dönemlere Ait Yeni Bulgular*

Emrullah KALKAN

Hitit Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü

Ersin ÇELİKBAŞ

Karabük Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü

Ferda TATLI

Hitit Üniversitesi, Arkeoloji Programı

Yazar Notu

Emrullah KALKAN ● <http://orcid.org/0000-0001-5953-7193>

Ersin ÇELİKBAŞ ● <http://orcid.org/0000-0001-7630-4615>

Ferda TATLI ● <http://orcid.org/0000-0002-4088-6091>

Bu çalışmaya Emrullah KALKAN % 50, Ersin ÇELİKBAŞ % 30, Ferda TATLI %20 oranında katkı sağlamıştır.

Bu makalede herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur ve yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Bu çalışma, Hitit Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü'nün FEF19001.24.012 no.lu ve FEF19004.24.001 no.lu proje desteği ile hazırlanmıştır. Yazarlar, Hitit Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü'ne katkıları için teşekkür ederler.

Bu makale ile ilgili iletişim için Emrullah KALKAN, Hitit Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Çorum, Türkiye adresine başvurunuz. emrullahkalkan@gmail.com

* Gönderilme Tarihi: 25 Mayıs 2024; Kabul Tarihi: 4 Kasım 2024; Yayınlanma Tarihi: 31 Ocak 2025

New Prehistoric Findings from the Ancient City of Hadrianopolis and Its Surroundings

Emrullah KALKAN

Hitit University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Archaeology

Ersin ÇELİKBAŞ

Hitit University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Archaeology

Ferda TATLI

Hitit University, Department of Archaeology

Author Note

Emrullah KALKAN ● <http://orcid.org/0000-0001-5953-7193>

Ersin ÇELİKBAŞ ● <http://orcid.org/0000-0001-7630-4615>

Ferda TATLI ● <http://orcid.org/0000-0002-4088-6091>

Emrullah KALKAN has contributed 50%, Ersin ÇELİKBAŞ 30% and Ferda TATLI has contributed 20% to the study.

There is no financial conflict of interest with any institution, organization or person in this article.

This study was conducted with the support of Hitit University Scientific Research Projects Coordination Office, numbered FEF19001.24.012 and FEF19004.24.001. The authors would like to thank Hitit University Scientific Research Projects Coordination Office for their contributions.

For communications regarding this article, please contact Emrullah KALKAN, Hitit University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Archaeology, Çorum, Türkiye. emrullahkalkan@gmail.com

Öz

Hadrianopolis, Roma Dönemi'nde kurulmuş ve Antik Çağ'a ait bulguları ile bilinen bir yerleşim olmasına karşın, Antik Kent'te yürütülen arkeolojik kazılarda, Tarih Öncesi Dönem bulgularına da ulaşılmaya başlanmıştır. Kentin Güney Nekropol alanında bir çukur içerisinde ortaya çıkan el yapımı çanak çömlekler Tarih Öncesi geleneğe aittir. Başlıca iki ana gelenek olarak koyu renk hamurlu ve kırmızı astarlı, yoğun perdahlı, el yapımı bu çanak çömleklerin yanı sıra bezeme ve biçim özellikleri ile Tunç Çağı'na ait olduğu anlaşılan dokuma aletleri de bulunması, kentin kurulduğu alanın Antik Çağ'dan uzun süre önce, Tarih Öncesi Dönem'de iskân edildiğini kanıtlamaktadır. Ayrıca 2023 yılında kazılarına başlanan Hadrianopolis'e çok yakın mesafedeki Yazıboy Mağarası'nda da Tarih Öncesi Dönem'e ait taş alet endüstrisinin ortaya çıkması Eskipazar ilçesindeki ilk iskanın şimdilik en az 6000 yıl önce başladığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hadrianopolis, Çanak Çömlek, Dokuma Aletleri, Kalkolitik Çağ, Tunç Çağı

Abstract

Although Hadrianopolis was founded in the Roman period and is a settlement known for its findings from the Late Antiquity, prehistoric period findings have also begun to be found during archaeological excavations carried out in the ancient city. The handmade pottery unearthed in a pit in the Southern Necropolis of the city belongs to the prehistoric tradition. There are the two main traditions of dark paste and red slip, fine burnished, hand-made pottery and moreover the presence of weaving tools that appear to belong to the Bronze Age due to their decoration and shape features prove that the city area was inhabited since prehistoric times long before the Late Antiquity. In addition, the prehistoric stone tool industry emerged in Yazıboy Cave, very close to Hadrianopolis, where excavations started in 2023, proved that the first occupation begun 6000 years before in Eskipazar.

Keywords: Hadrianopolis, Pottery, Weaving Tools, Chalcolithic Age, Bronze Age

Hadrianopolis Antik Kenti ve Çevresinden Tarih Öncesi Dönemlere Ait Yeni Bulgular

“Paphlagonia Hadrianopolis”i olarak adlandırılan kent, Karabük’ün Eskipazar ilçesinin 3 km batısında Viranşehir olarak bilinen mevkide yer almaktadır (Şekil 1) (Keleş, 2021, s. 4). 2003 yılından itibaren kentte başlanan arkeolojik araştırmalar bugün de devam etmektedir. Roma Dönemi’nde kurulduğu anlaşılan kentin, Bizans Dönemi’nde önemli bir konuma geldiği bilinmektedir. Kentte mozaikleri ile ünlü Dört Nehir Kilisesi (Kilise B), Hamam A, Hamam B, Chora Kilisesi (Kilise A), Roma Villası başta olmak üzere Batı Karadeniz Bölgesi Geç Antik Çağı için önemli bulgular ortaya çıkarılmıştır (Çelikbaş, 2021, s. 167).

Hadrianopolis Antik Kenti’nde 2020 yılında ilk defa karşılaşılan Tarih Öncesi Dönem buluntuları birkaç parça el yapımı çanak çömlekten oluşmaktaydı (Kalkan ve Çelikbaş, 2022). Bu bulguların 2020-2023 yılları arasındaki kazılarla sayısı ve çeşitliliği giderek artmıştır. İlk defa Güney Nekropol alanında ortaya çıkarılan el yapımı çanak çömleklerin kentin farklı alanlarında da ortaya çıkmaya başlaması ve bunlara ek olarak dokuma aletleri gibi Tarih Öncesi Dönem buluntularıyla zenginleşmesi, kentin tarihinin Geç Antik Çağ’dan çok önceye uzandığı fikrimizi doğrular niteliktedir. Erken Kalkolitik Dönem’den Orta Kalkolitik Dönem’e geçiş sırasında (MÖ 5700-5200) Anadolu’nun genelinde yerleşimlerin terk edildiği anlaşılmaktadır (Abay, 2011, s. 10). Bu kriz döneminin ardından Anadolu’ya Orta Kalkolitik Dönem ile beraber yeni gelen topluluklar yoğun perdahlı, el yapımı ve koyu yüzlü çanak çömlek geleneği ile karşımıza çıkmaktadır (Çevik, 2018, s. 512). Bu yeni geleneğe Hadrianopolis Güney Nekropolü olarak bilinen alanın kazıları sırasında da rastlanmıştır (Şekil 2).

Roma-Bizans Dönemi’nde nekropol olarak kullanılan alanda Geç Kalkolitik Dönem’e ait olduğu düşünülen koyu yüzlü, yoğun perdahlı çanak çömleklere ve Erken Tunç Çağı’na ait Filyos Kültürü kırmızı astarlı çanak çömleklerine (Efe, 2004, s. 33) dağınık halde rastlanmaktadır. Muhtemelen Tarih Öncesi Dönem’e ait ve Geç Antik Çağ’da nekropol olarak kullanılmasından kaynaklı yoğun bir tahribatla yok olmuş bir köyden artakalanlar olarak karşımıza çıkan bu çanak çömlekler, antik kentin kurulmasından daha önce, Eskipazar ve çevresinin günümüzden en az altı bin yıl ve hatta daha uzun bir süre önce iskân edildiğini kanıtlamaktadır (Kalkan ve Çelikbaş, 2022). Kireç-kalker kökenli ana kaya zemin üzerinde kurulduğu anlaşılan Hadrianopolis tarih öncesi yerleşiminin, çağdaşı dönemlerde yerleşim sistemi bakımından benzerlerine Batı Karadeniz Bölgesi’nde olduğu gibi (Genç, 2008) Volkanik Kapadokya Bölgesi’nde de rastlanmaktadır (Gülçur, 2012).

Hadrianopolis Tarih Öncesi Dönem Çanak Çömlekleri

Hadrianopolis Antik Kenti’nin Güney Nekropolü’nde yapılan çalışmalarda ortaya çıkarılan Tarih Öncesi Dönem çanak çömlekleri ilk olarak K15 açmasında yer alan bir mezarın yanındaki çukurda bulunmuştur. Mezar kazıları ilerledikçe Geç Antik Çağ geleneği ile el yapımı ve Tarih Öncesi’ne ait bu çanak çömlekler karışık olarak bulunmaya devam etmiştir. Biçim, astar, yüzey işlemleri ve el yapımı olmalarının yanı sıra Tarih Öncesi dönemlere ait oldukları çevre yerleşimlerle yapılan karşılaştırmalardan da anlaşılan çanak çömlek geleneğinde mal grubu olarak kırmızı astarlı 65, kahve astarlı 59, *black-topped* 34, kızılkahve astarlı 8, siyah astarlı 5 ve 1 adet astarsız parça bulunmaktadır.

Siyah astarlı ve perdahlı el yapımı gelenek şimdilik birkaç parçadan oluşmaktadır. Kalkolitik Çağ’a tarihlenen ve henüz birkaç gövde parçası ve 1 adet profilden ve ona ait birkaç gövde parçasından oluşan parçalar taşçık katkılı, el yapımı, perdahlanmış çok az sayıdaki parçalardan ibarettir. Kum, taşçık, kalker ve mika gibi mineral katkılı, el yapımı ve parlak perdahlı bu mal grubunda sadece kâse biçimi tanımlanabilmiştir (Şekil 4).

Anadolu’da Geç Neolitik geleneğinin devamı niteliğindeki Erken Kalkolitik çanak çömleklerin Orta Kalkolitik’ten çok farklı bir gelenek olduğu göz önüne alındığında, Orta ve Geç Kalkolitik çanak çömleklerin aynı geleneğe ait olması bu dönem çanak çömleklerinde önemli bir ayrımdır. Kazıma bezemeli ünik Hadrianopolis kâse

parçası ise Orta Kalkolitik Dönem ile Anadolu'ya yeni gelmiş olan koyu yüzlü ve yoğun perdahlı geleneğe (Abay, 2011, s. 10) benzer olması ile karşılaştırma için bu dönemlerden daha erkene ait yerleşimler kullanılmayacaktır.

Hadrianopolis'teki Kalkolitik Dönem'e ait olduğu düşünülen parçanın (Şekil 4) çevre bölgelerdeki benzerlerine İnönü Mağarası'nda (Ekmen, 2020, s. 52, Resim 8d), Kelemen Mağarası'nda (Ekmen ve ark., 2021, s. 43-44, Res.7.1), Kastamonu-Kınık Höyük'te (Genç, 2008, s. 124, RESİM-1c), İkiztepe'de (Alkım, 1986, Lev. V-4), Karadora'da (Türker, 2021, s. 15, Kat. No. 24), Kütahya ve Bilecik bölgelerinde (Efe, 1993, s. 31, Fig. 10.26), Orman Fidanlığı'nda (Efe, 1999, s. 100, Fig. 10), Çadır Höyük'te (Steadmen ve ark., 2007, s. 398, Figure 8.j,m), Alişar'da (Von der Osten, 1937, s. 55), Çamlıbel Tarlası'nda (Schoop, 2015, s. 60, Figure 4-10); Schoop, 2011, s. 150), Alacahöyük'te (Akgül, 2019, s. 159, Figure 2.a), Büyük Güllücek'te (Koşay ve Akok, 1948, Lev. C-Res. 38), Güvercinkayası'nda (Gülçur, 2012, s. 221), Beycesultan'da (Lloyd ve Mellaart, 1962, s. 78, FIG. P.4.) ve Ulucak Höyük'te (Çevik, 2018, s. 510, Figure 52.5; Caymaz, 2013, s. 90, Çizim 1:14, 22) rastlanmaktadır. Hadrianopolis için en yakın ve tabakalı örneklerini İnönü Mağarası'nda gördüğümüz bu çanak çömleklerin MÖ 5. binyılın son çeyreğine tarihlendiğini İnönü Mağarası'nın c¹⁴ analizlerinden¹ bilmekteyiz (Ekmen, 2020, s. 50).

Hadrianopolis Güney Nekropolü'nde çok az sayıdaki Kalkolitik Çağ çanak çömleklerinin yanı sıra daha çok sayıda parça ile temsil edilen Tunç Çağ çanak çömlekleri toplamda 170'ten² fazla olmayan bu çanak çömleklerin 130 tanesinin biçimi anlaşılmaktadır. Biçimler arasında çanaklar, çömlekler ve kaseler vardır. Tunç Çağ geleneği Prof. Dr. Turan Efe'nin yine bu bölge için "Filyos Kültürü" olarak tanımladığı çanak çömlekleri temsil etmektedir (Efe ve ark., 2022, s. 15, 25) (Şekil 5-6). Bunlar arasında en karakteristik parçalar Erken Tunç Çağ çanak çömlek literatüründe *black-topped* olarak bilinen, iç ve dış yüzeylerinde pişirme nedeniyle oluşan renk farklılıklarına sahip kaselerdir (Şekil 5).

Hadrianopolis Erken Tunç Çağ çanak çömlek geleneğinin çevre bölgelerde benzerlerine İnönü Mağarası'nda (Ekmen, 2021, s. 86, Fotoğraf 9:3), Kelemen Mağarası'nda (Ekmen ve ark., 2021, s. 45, Res. 12:1), Kınık Höyük'te (Genç, 2008, s. 126, 3a), Buldan Höyük'te (Karauğuz ve Düring, 2009, s. 162, Figure 6.1-2), Yassıkaya'da (Efe, 2004, s. 29, Fig.1.8), Dökük Tepe (Ekmen ve Ekmen, 2021, s. 83, Figür 18.c-d), Türbe Tepe (Ekmen ve Ekmen, 2021, s. 83, Figür 20) ve Sofular Mağarası'nda (Ekmen ve Ekmen, 2021, s. 83, Figür 22.f-g), Küllüoba'da (Dengiz, 2019, Resim 2:d-e), Demircihöyük'te (Efe, 1988, TAFEL I.11), Şarhöyük'te (Baştürk ve Baştürk, 2017, s. 207, Fig.7.Kat.No:91-93), Kültepe'de (Brown, 1967, s. 147, Fig. 13) rastlanmaktadır.

Tüm Hadrianopolis Tarih Öncesi Dönem çanak çömlekleri stratigrafisi bilinen *in situ* kontekstlerden gelmemektedir ve henüz tüm bir kap olarak bulunamamıştır. Sadece profil ve gövde parçalarından oluşan bu çanak çömlekler özellikle Güney Nekropol alanında önce Roma, sonra da Bizans Dönemi defin faaliyetleri ile yoğun bir tahribat geçirmiş bir Tarih Öncesi yerleşim yerine ait olabileceğini akla getirmektedir (Kalkan ve Çeliklebaşı, 2022) (Şekil 3).

Hadrianopolis Tarih Öncesi Dönem Dokuma Aletleri

Araştırmacıların dikkatini ilk olarak el yapımı çanak çömlekler ile çeken Hadrianopolis Tarih Öncesi Dönem bulgularının, kentin İç Kale'sindeki "Kare Planlı Yapı" ve Sondaj-3 olarak adlandırılan alanlarda yürütülen kazı çalışmalarında iki adet ağırşaga rastlanmasıyla çeşitliliği ve sayısı artmıştır (Şekil 7-8).

Tarih Öncesi'nde tekstil üretiminin dokuma ile başladığı düşünüldüğünde, dokumacının ihtiyaç duyacağı ipliğin bitki liflerinden elde edilmesi gerekiyordu. İgi ağırlaştırmak için, ipliği eğirirken iğnin alt ucuna takılan ağırşaklar ise yarım küre biçiminde, ortası delik, ağaç, taş veya kemikten ürettikleri teker biçimli dokuma aletleridir

1 Zonguldak Ereğlisi'nde bulunan İnönü Mağarası, Geç Kalkolitik Dönem'e ait V. tabakasından alınan c¹⁴ sonuçlarına göre, bu tabaka MÖ 4260-3976 yılları arasına tarihlenmektedir.

2 Hadrianopolis Tarih Öncesi Dönem çanak çömlekleri ile ilgili yürütülen bir yüksek lisans tez çalışması yakında tamamlanacaktır. Bu yayında kısaca bahsedilen çanak çömlekler ile ilgili tüm detaylı bilgilere tezin katalog kısmında yer verilmiştir.

(Karaoğlan, 2017, s. 106). Ağırşakların dokuma üretimindeki rolü, pamuk veya yün gibi ham maddeden ip üretilirken, iğın düşey olarak düzgün dönebilmesi için gereken ağırlığı sağlamasıdır (Tamsü ve Akca, 2002, s. 203).

Hadrianopolis tarih öncesi ağırşaklarının ham maddelerinin taş olması, kazıma bezeme motifleri ve biçim özellikleri ile Anadolu'daki benzerlerinden yola çıkılarak Tunç Çağı'na ait oldukları anlaşılmaktadır (Ergün, 2013, s. 46). AIS-1 kodlu olan ağırşak 17,8 gr ağırlığında, 1,7 cm kalınlıkta ve 3,5 cm çapındadır (Şekil 7). AIK-9 kodlu olan ağırşak ise 29,22 gr ağırlığında, 2,4 cm kalınlıkta ve 4,2 cm çapındadır (Şekil 8). Deneysel çalışmalara göre tam olan AIS-1'in 0,4-0,6 mm kalınlıkta ve kırık olan AIK-9'un 0,8-1,0 mm kumaş üretilebileceği bilinmektedir (Britsch ve Horejs, 2014, s. 231; Martensson ve ark., 2009, s. 374).

Henüz çok az sayıda da olsa dokuma aletleri Hadrianopolis ve Batı Karadeniz'de Tarih Öncesi Dönem'de çeşitli ihtiyaçlar için üretilen dokumacılık ürünlerine dayalı bir ekonominin varlığını kanıtlamaktadır (Yalçın ve Karaoğlan, 2010, s. 10). Anadolu'da MÖ 3. binyıldan itibaren hemen her bölgede yoğun olarak bulunan ağırşaklar, yerleşimlerdeki tekstil ürünlerine talebin arttığına işaret etmektedir. Batı Karadeniz'de yapılan yüzey araştırmaları raporları da çok sayıda ağırşaga rastlandığından bahsetmektedir (Ekmen ve Ekmen, 2021, s. 72).

Hadrianopolis ağırşakları Geç Antik Çağ'a tarihlenmiş yapıların içerisinde yine bu döneme ait materyal kültür ile karışık olarak bulunmuştur. Bu nedenle tarihleme konusunda bilgimiz olmayan ağırşakların bezeme ve biçim özellikleri ile Tunç Çağ'a ait oldukları kesin olmasına karşın, bu çağın hangi evresine ait olduğunu anlamak mümkün değildir.

Küçük daireler çizerken diğer tiplere göre daha hızlı dönebilmesi özelliğine sahip olduğu için Orta ve Batı Anadolu'da Tunç Çağı'nda hâkim olan ağırşaklar çift konik biçimlidir (Tütüncüler, 2005, s. 180). Hadrianopolis ağırşakları biçim özellikleri ile bu bölgelere benzerdir. Bu bölgelerden Batı Anadolu'da Hadrianopolis ağırşakları ile benzer örnekler barındıran yerleşimler Çukuriçi Höyük (Britsch ve Horejs, 2014, s. 229, Fig. 3), Yassıtepe (Hepiyiler Mamikoğlu, 2019, s. 128, Kat.No:24), Liman Tepe (Karaoğlan, 2017, s. 109), Aphrodisias Tunç Çağı Höyüğü (Joukowsky, 1986, s. 373), Troya (Guzowska ve ark., 2015, s. 314, Fig.6.13.9b), Seyitömer Höyük (Karaoğlan, 2020, s. 2251, Çizim: 8), Beycesultan (Lloyd ve Mellaart, 1962, Fig.F.5; Ergün, 2020, s. 4, Figure 3.C), Asopos Tepesi (Konakçı, 2018, s. 270, Çizim 2.2-3), Küllüoba (Öner, 2009, s. 74, LEVHA 18-f79), Demircihöyük (Kull ve Korfmann, 1988, Tafel 36; Obladen-Kauder, 1996, Tafel 94)'tür. Orta Anadolu'da ise tekstil üretiminin ve dağıtımının yeni bir ekonomik modele dönüştüğü Geç Kalkolitik Dönem'den itibaren Tunç Çağı'nda da birçok yerleşimde dokuma aletleri içerisinde ağırşaklara rastlanmıştır. Hadrianopolis Tunç Çağı çift konik biçimli ağırşaklarına Orta Alacahöyük'te (Koşay, 1938, s. 83), Alişar Höyük'te (Von der Osten ve Schmidt, 1930, s. 233, FIG. 207) rastlanmıştır. Ayrıca Karadeniz'in kuzeyindeki Usatovo vb. kültürlerde Tunç Çağı'na ait çift konik biçimli ağırşaklara (Ivanova, 2020, s. 247) rastlanmıştır.

Birçoğu *in situ* bulunmuş olan bu ağırşakların büyük bir bölümü Erken Tunç Çağı tabakalarında olmak üzere ve Orta Tunç Çağ'a ait tabakalarda bulunmuşlardır. Hadrianopolis ağırşakları için kazılarda *in situ* olarak bulunmadıkları için sadece Tunç Çağı'na ait olduklarını söylemek daha doğru olacaktır. Güney Nekropol'de ortaya çıkarılan Tarih Öncesi çanak çömleklerin de Tunç Çağı'na ait olduğu göz önüne alındığında Antik Kent kurulmadan önce bu bölgede Tarih Öncesinde yaşamın başlamış olabileceği düşüncesi güçlenmektedir.

Yazıboy Mağarası

Yazıboy Mağarası, Eskipazar ilçesi Yazıboy köyünde yer almaktadır. Daha önce bölgede yürütölen bir yüzey araştırmasında mağara çevresine yakın bir alanda Erken Tunç Çağ'a tarihlenen bir höyük tespit edilmiş olmasına karşın, bu araştırmayı yürütenler mağarayı fark edememişlerdir (Matthews ve Glatz, 2009, s. 85). Hadrianopolis'e yakın bir mesafedeki mağara, çevrede yaşayan halkın kazı ekibine haber vermesi ile öğrenilmiş ve kazısının yapılmasına 2023 yılında karar verilmiştir. Bu kazılardan önce sadece Geç Antik Çağ kullanımı ile değerlendirilmiş olsa da mağaranın A girişı avlusunda derinleşirken rastlanan taş alet üretiminden arta kaldığı anlaşılan çakmaktaşı

kökenli yonga artıkları Hadrianopolis Antik Kenti'nde rastlanılan tarih öncesi bulgulara benzer şekilde mağaranın da Tarih Öncesi Dönem'e ait bir geçmişinin olduğuna işaret etmektedir. Geç Antik Çağ'da kutsal bir mekân, inziva yeri ya da sığınak olarak kullanılmış olabileceği ihtimali üzerinde durulan mağaranın Tarih Öncesi'nde bir avlak olarak kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Bu düşüncemizi mağaranın vadiye hâkim ve nehir kıyısında konumlanmış olması (Şekil 9) ve çevresinde av sürülerinin toplanma alanı olarak uygun bir alana sahip olması desteklemektedir. Analogik bir yakıştırma olarak bölgenin bugün de bir "devlet avlağı" olması dikkat çekicidir. Muhtemelen bu mağara Protohistorik dönemlerde, önceki araştırmalarda tespit edilmiş bu vadideki Tunç Çağ yerleşimcilerinin avlak olarak kullandığı bir alandı.

Mağaranın Tarih Öncesi kullanımında, insanlar tarafından "yerleşim" türü bir amacı olamayacağı, yaşam alanının küçüklüğü ve çanak çömlek türü bulgular yerine avcılıkta kullanıldığı bilinen taş alet endüstrisi olması (Şekil 10), ayrıca sadece bu taş aletlerin üretiminden arta kalan yonga artıklarına rastlanmış olması, avcılarının burada kısa sürelerde alet üretimi ve av faaliyeti yürütmüş olabileceğini akla getirmektedir. Taş aletlerin ham madde olarak çok uygun olmayan kaynaklardan özensiz işçilikle üretilmiş olması ve biçimleri, Paleolitik Çağ'dan beri insan yaşamının önemli bir parçası olan taş alet teknolojisinin kullanımının oldukça azaldığı Kalkolitik-Tunç çağına işaret etmektedir. Karadeniz Bölgesi'nde bu yontma taş üretim teknolojisinin benzerlerine İnönü Mağarası'nda (Ekmen, 2021, s. 85, Fotoğraf 4) ve Karadora Höyük'te (Türker, 2021, 15-16-Kat.No.34,36) rastlanmaktadır. Bu tarihler, mağaranın çevresine en yakın iskân olan Hadrianopolis'in Tarih Öncesi Dönem bulgularının ait olduğu dönemler ile paralellik göstermektedir.

Sonuç

Hadrianopolis Antik Kenti içerisinde geniş bir alana dağılmış halde bulunan Tarih Öncesi çanak çömlekler ve dokuma aletleri, kentin kurulduğu bölgenin ilk defa iskân edildiği yıllara işaret etmektedir. Çanak çömleklere göre şu an için bu iskanın Geç Kalkolitik Dönem'de başladığı göz önüne alınırsa bölgede insan yaşamının şimdilik 6000 yıldan daha uzun bir süre önce başladığı anlaşılmaktadır. Ayrıca el yapımı çanak çömleklerle beraber dokuma aletlerine de rastlanması, nekropol alanında tahribattan önce bir Tarih Öncesi yerleşim olduğu fikrimizi de güçlendirmektedir. Ayrıca yeni keşfedilen Yazıboy Mağarası Tarih Öncesi buluntuları da bölgenin bu dönemlerdeki iskanına yeni kanıtlar sunmaktadır. Hadrianopolis Tarih Öncesi Dönem araştırmaları için belki de en önemli keşif, devam eden kazılar sırasında henüz tahrip olmamış bir alanda bu buluntulara stratigrafisi içerisinde *in situ* olarak rastlanması olacaktır. Bu ihtimalin gerçekleşmesine yakın gördüğümüz Güney Nekropol alanında yürütülen kazı çalışmalarında Tarih Öncesi yerleşime ait *in situ* bulgulara rastlanması beklentimiz her zaman göz önünde bulundurulmaya devam edecektir. Batı Karadeniz Bölgesi Tarih Öncesi araştırmalarında öncü çalışmalar olan Yassıkaya, İnönü, Kelemen, Okçular Kale İni, Derebağ Köy ve Kılıçlı gibi mağaraların kazıları göz önünde bulundurulduğunda, bu bölgenin Tarih Öncesi dönemler için yerleşim modelinin höyüklerden ziyade mağaralar olduğu anlaşılmaktadır (Ekmen ve ark., 2021, s. 48). Bu ihtimalin gerçekleşmesi durumunda Hadrianopolis sınırları içerisinde höyük türünde bir yerleşime tanıklık etmek, Batı Karadeniz Tarih Öncesi dönemleri için önemli bir keşif olacaktır.

Kaynakça

- Abay, E. (2011). Tarihöncesi çağlarda Denizli Bölgesi ve Beycesultan kazıları. *Denizli tanrılarının kutsadığı vadi* (Ed. Filiz Özdem), YKY Yayınları, 9-19.
- Akgül, H. Ç. (2019). The traces of the Chalcolithic culture of Alaca Höyük in the coastal settlements of the Central Black Sea Region of Turkey. *Settlements and necropoleis of the Black Sea and its hinterland in Antiquity* (Ed. Gocha R. Tsetskhladze ve Sümer Atasoy), Archaeopress Yayınları.
- Alkım, H. (1986). İkiztepe Geç Kalkolitik Çağ keramiği. *Türk Tarih Kongresi*, 7(1), 99-109.
- Baştürk, m B., Baştürk, E. (2017). Şarhöyük-Dorylaion kazılarında tespit edilen Erken Tunç Çağı çanak çömleği. *Arkeoloji Dergisi*, 29, 187-211.
- Blegen, C. W. (1958). *Troy: Settlements VIIa, VIIb and VIII. IV (2), NOT: IV* Princeton University Press.
- Britsch C., Horejs B. (2014). The role of textile production and fishing in the EBA metallurgical centre of Çukuriçi Höyük (Turkey). *Ägypten und Levante/Egypt and the Levant*, 24, 227-240.
- Brown, G. H. (1967). Prehistoric pottery from the Antitaurus. *Anatolian Studies*, 17, 123-64.
- Caymaz, T. (2013). Yeni veriler ışığında Orta Batı Anadolu Kalkolitik Çağ kültürü, *Arkeoloji Dergisi*, 18, 39-112.
- Çelikbaş, E. (2021). Paphlagonia Hadrianopolisi'nin yerel özellikleri ve çevre bölgelerle olan kültürel bağlarına bir bakış. *BYZAS*, 26, 165-179.
- Çevik, Ö. (2018). What follows the Late Neolithic occupation in Central-Western Anatolia? A view from Ulucak, Fanis Mavridis, Soren Dietz. *Communities in transition: The Circum-Aegean Late Neolithic Stage* (ca. 5000/4800-3200/3000), (Eds. Turan Takoğlu and Zarko Tankosic), 506-512.
- Dengiz, O. (2019). *Batı ve Orta Anadolu'da İlk Tunç Çağı'nda siyah ağız kenarlı (black-topped) kaseler* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi.
- Efe, T. (1988). *Demircihüyük. Band III, die keramik 2, die frühebronzezeitliche keramik der jüngeren phasen (a-b Phase H)*, Verlag Philipp Von Zabern.
- Efe, T. (1993). Chalcolithic pottery from the Mounds Aslanapa (Kütahya) and Kınık (Bilecik), *Anatolica*, 19, 19-31.
- Efe, T. (1999). Orman Fidanlığı kurtarma kazısı (1992-1994 yılları arasında yapılan çalışmalara ait ön rapor), *Anadolu Araştırmaları*, 15, 73-104.
- Efe, T. (2004). Yassıkaya, an Early Bronze Age site near Heraclea Pontica (Kdz Ereğli) on the Black Sea Coast. *Zwischen Karpaten und Ägäis: Neolithikum und ältere Bronzezeit: Gedenkschrift für Viera Němejcová-Pavúková* (Eds. Bernhard Hänsel and Etela Studeniko), Maria Leidorf.
- Efe, T., Ekmen, H., Ekmen, G. (2022). Zonguldak ve çevresinin Tarihöncesi dönemlerine genel bir bakış. (Ed. Ahmet Efiloğlu, Gürbüz Arslan, Yücel Namal ve Çağlar Tan) *Zonguldak Antik Çağ'dan Cumhuriyet'e bir kentin tarihi*, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları, 3-41.
- Ekmen, G. (2020). İnönü Mağarası kazıları ışığında Kalkolitik Çağ'da Batı Karadeniz Bölgesi. *TÜBA-AR*, 26, 45-64.
- Ekmen, H. (2021). İnönü Mağarası Erken Tunç Çağı çanak çömleği, *TÜBA-AR*, 28, 81-101.

- Ekmen, G., Ekmen, H. (2021). Karadeniz Ereğli (Heracleia Pontika) ve çevresinin MÖ 5000-1000 yıllarına dair yeni veriler. *Anadolu coğrafyasında görülen arkeolojik, sanatsal ve kültürel faaliyetler* (Ed. Ufuk Elyiğit), 64-108.
- Ekmen, G., Yıldırım, Y. S., Ekmen, H., Küsmez-Dumaner, P. (2021). Batı Karadeniz Bölgesi'nde yapılan yeni araştırmalar hakkında bir ön rapor: Karabük Kelemen Mağarası. *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 167, 37-52.
- Ergün, G. (2013). *Beycesultan Höyük Tunç Çağı ağırsakları ve tezgâh ağırlıkları*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Ege Üniversitesi.
- Ergün, G. (2020). Late Bronze Age spindle whorls and loom weights from Beycesultan in Western Anatolia: New findings. *New Observations, Mediterranean Archaeology and Archaeometry*, 20(2), 1-18.
- Genç, E. (2008). Kastamonu-Kınık kazıları ve yerleşimin çevre kültür bölgeleri ile ilişkileri. *Aykut Çınaroğlu'na armağan* (Ed. D. Çelik ve E. Genç), Ekin Basım Yayın, 105-133.
- Gülçur, S. (2012). The Chalcolithic Period in Central Anatolia Aksaray-Niğde Region. *Origini*, 24(5), 213-227.
- Guzowska, M., Becks, R., Strand, E. A., Cutler, J. ve Nosch, m L. (2015). Textile tools from Troia, Western Anatolia, *Tools, textiles and contexts investigating textile production in the Aegean and Eastern Mediterranean Bronze Age*, (Ed. Eva Andersson Strand ve Marie-Louise Nosch), Oxbow Yayınları, 309-328.
- Hepiyiler Mamikoğlu, m (2019). *Yassitepe Höyüğü'nde Erken Tunç Çağ'da dokumacılık*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Ege Üniversitesi.
- Joukowsky, m S. (1986). *Prehistoric Aphrodisias. An Account of the excavations and artifact studies, vol I: excavations and studies*, Brown University, Center for Old World Archaeology and Art.
- Kalkan, E., Çelikbaş, E. (2022). New findings from Prehistoric Period in Western Black Sea Region: Hadrianopolis (Karabük-Eskipazar) Prehistoric pottery. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 417-431. doi: 10.31765/karen.1163578
- Karaoğlu, H. (2017). MÖ 2000'de Anadolu'da kumaş üretimi (arkeolojik buluntular ışığında), *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Afro-Avrasya Özel Sayısı*, 103-116.
- Karaoğlu, H. (2020). Seyitömer Höyük Orta Tunç Çağı'na ait aç b biçim bezemeli ağırsaklar. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 6(34), 2244-2254.
- Karaoğlu, G., Düring, B. (2009). A note on the Prehistory of the Devrek Region, Northern Turkey. *Anatolica*, 35, 153-165.
- Konakçı, E. (2018). Asopos Tepesi MÖ 2. binyıl tezgah ağırlıkları ve ağırsakları. *Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, 33(1), 259-274.
- Koşay, H. (1938). *Türk Tarih Kurumu tarafından yapılan Alaca Höyük hafriyatı, 1936'daki çalışmalara ve keşiflere ait ilk rapor*, Türk Tarih Kurumu Yayınevi.
- Koşay, H., Akok, m (1948). Büyük Güllücek araştırmaları üzerine ilk rapor. *Belleten*, 46(12), 471-478.
- Keleş, V. (2021). Tarihi ve Lokalizasyonu, *Karabük-Eskipazar Paphlagonia Hadrianopolis'i (2010-2014 sezonları)*, (Ed. Vedat Keleş, Ersin Çelikbaş ve Alper Yılmaz), Bilgin Kültür Sanat Yayınları. 3-8.
- Kull, B., Korfmann, m (1988). *Demircihüyük: Die Ergebnisse der ausgrabungen 1975-1978. band v: die mittelbronzezeitliche siedlung*, P. von Zabern.

- Lloyd, S., Mellaart, J. (1962). *Beycesultan the Chalcolithic and Early Bronze Age levels, I* (6), British Arcaheological Institute.
- Martensson, L. Nouch, M-L., Andersson Strand, E. (2009). Shape of things: Understanding a loom weight. *Oxford Journal of Archaeology*, 28(4), 373-398.
- Matthews, R., Glatz, C. (2009). *At empires' edge: Project Paphlagonia: Regional survey in North-Central Turkey*, British Arcaheological Institute.
- Obladen-Kauder, J. (1996). Demircihüyük IV: Die kleinfunde aus ton, knochen und metall. *Die Kleinfunde* (Ed. m Korfmann, A. Baykal-Seeher ve J. Obladen-Kauder), Von Zabern.
- Öner, B. (2009). *Küllüoba Höyüğü Geç Kalkolitik ve İlk Tunç Çağı küçük buluntuları (Yontmataş Aletler ve Metal Eserler Hariç)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], İstanbul Üniversitesi.
- Özbudak, m O. (2016). *Koyu yüzlü çizi-kazı bezemeli çanak çömlek ışığında Orta Anadolu'da Orta Kalkolitik'e geçiş sorunu*. [Yayımlanmamış doktora tezi], İstanbul Üniversitesi.
- Schoop, U. D. (2011). Çamlıbel Tarlası ve Kuzey-Orta Anadolu'da Geç Kalkolitik Dönem. *1. Çorum Kazı ve Araştırmalar Sempozyumu*, 137-160.
- Schoop, U. D. (2015). Çamlıbel Tarlası: Late Chalcolithic settlement and economy in the Budaközü Valley (North-Central Anatolia). *The Oxford handbook of Ancient Anatolia (10,000-323)*, (Ed. Sharon R. Steadman, Gregory McMahon), Oxford University Press, 46-68.
- Steadmen, S. R., McMahon, G., Ross, J. C. (2007). The Late Chalcolithic at Çadır Höyük in Central Anatolia. *Journal of Field Archaeology*, 32(4), 385-406.
- Tamsü, R., Akca, S. (2002). Eskiçağda dokumacılığın başlangıcı ve pişmiş toprak dokuma aletleri. *II. Uluslararası Pişmiş Toprak Sempozyumu*, 201-209.
- Türker, A. (2021). Karadora: Bafra Ovası'nda yeni bir Prehistorik lokalite. *CEDRUS*, 9, 1-19.
- Tütüncüler, Ö. (2005). *MÖ 2. Bin Ege Bölgesi dokuma aletleri* [Yayımlanmamış doktora tezi], Ankara Üniversitesi.
- Von der Osten, H. H., Schmidt, E. F. (1930). *The Alishar Hüyük season of 1927, Part I*, The University of Chicago Press.
- Von der Osten, H. H. (1937). *The Alishar Hüyük seasons of 1930-32 Part I*, The University Chicago Press.
- Yalçın, G., Karaoğlan, H. (2010). MÖ 2. binde Anadolu'da dokumacılık. *Ulusal Meslek Yüksekokulları Öğrenci Sempozyumu*.
- Ivanova, m (2020). *Karadeniz ve Avrupa, Yakındoğu, Asya Erken Dönem uygarlıkları*. Koyu Siyah Yayınları.

Şekiller

Şekil 1

Hadrianopolis ve Metinde Geçen Yerleşimlerin Haritası (E. Kalkan, Qgis-Stamen Terrain®)

Şekil 2

Hadrianopolis Antik Kenti Güney Nekropolü –2023 Sezonu Sonu (Hadrianopolis Kazı Arşivi®)

Şekil 3

Güney Nekropol'de Tarih Öncesi Çanak Çömleklerin İlk Kez Bulunduğu K15 Açması (Hadrianopolis Kazı Arşivi®)

Şekil 4

Hadrianopolis Güney Nekropolü'nden Geç Kalkolitik Dönem Kazıma Bezemeli Kâse Parçası (Hadrianopolis Kazı Arşivi®)

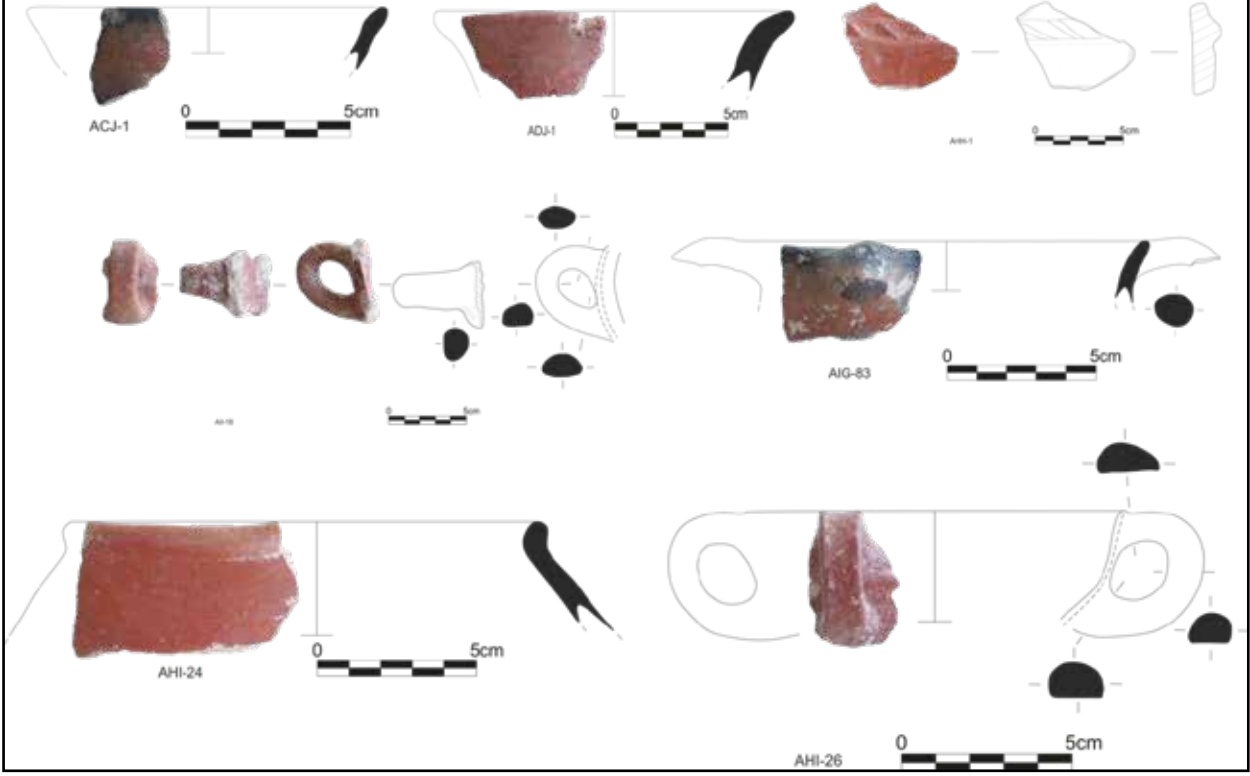
Şekil 5

Hadrianopolis Güney Nekropolü'nden Erken Tunç Çağ "Black Topped" Geleneğinde Kâse Parçası (Hadrianopolis Kazı Arşivi®)

Şekil 6

Hadrianopolis Erken Tunç Çağı'na Ait "Filyos Kültürü" Çanak Çömlek Parçaları (Hadrianopolis Kazı Arşivi©)

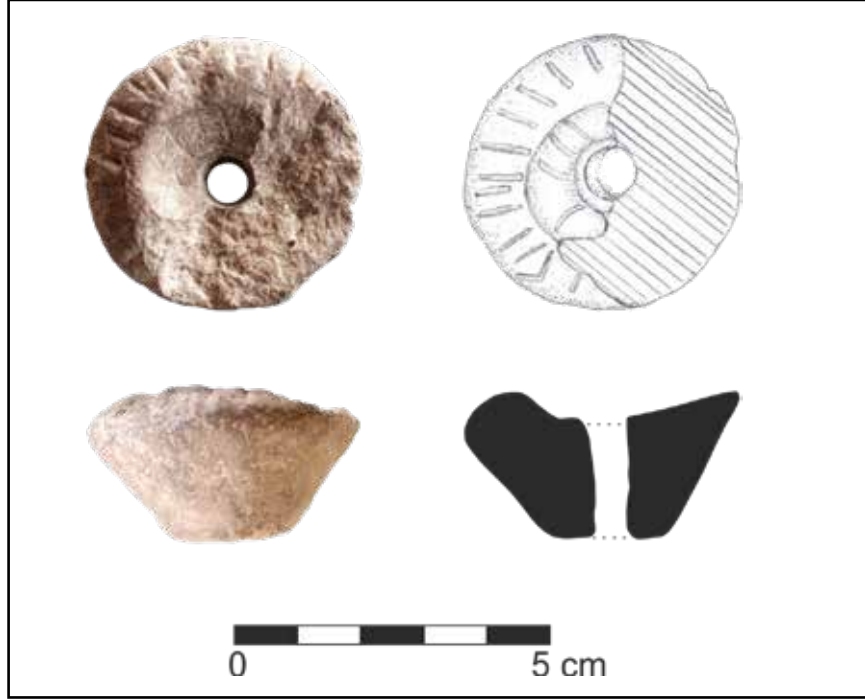
Şekil 7

Hadrianopolis Kazıma Bezemeli Çift Konikli Taş Ağırşak (AIS-1) (Hadrianopolis Kazı Arşivi©)

Şekil 8

Hadrianopolis Kazı Bezemeli Çift Konikli Taş Ağırşak (AIK-9) (Hadrianopolis Kazı Arşivi©)

Şekil 9

Yazıboy Mağarası Karşından Görünüm (Hadrianopolis Kazı Arşivi©)

Şekil 10

Yazıboy Mağarası Tarih Öncesi Dönem Taş Alet Endüstrisinden Örnekler (Hadrianopolis Kazı Arşivi®)

